

Перспективами подальших досліджень може стати визначення можливостей міжпредметних зв'язків етнології з іншими предметами в системі підготовки українських філологів на II ОКР «бакалавр» у ХГПА з метою формування їх професійної компетентності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Галкіна Г. Компетентність майбутнього вчителя-філолога в сучасній освітній системі : [Електронний ресурс] / Г. Галкіна. – Режим доступу : <http://conferences.neasmo.org.ua/node/523>. – Назва з екрана.
2. Етнокультурна компетентність сучасного педагога: психолого-педагогічний аспект / Н. В. Лисенко // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць. – Хмельницький : ХГПА, 2007. – Вип. 2. – С. 100–106.
3. Барташук О. Ю. Етнологія : програма нормативної навчальної дисципліни підготовки бакалаврів напряму 0203 «гуманітарні науки», спеціальності 6.020303 «Філологія. Українська мова та література» / О. Ю. Барташук. – Хмельницький, 2012. – 9 с.
4. Барташук О. Ю. Названа праця...
5. Педагогика: Большая современная энциклопедия / [сост. Е. С. Рапацевич]. – Минск : Совр. слово, 2005. – 720 с.

Анотація

А.Ю.Барташук

Активизация изучения этнологии средствами украинской литературы

В статье проанализированы возможности использования междисциплинарных связей при изучении этнологии в системе профессиональной подготовки украинских филологов. В частности внимание акцентировано на освещении теоретических и практических аспектов активизации изучения отдельных тем из этнологии Украины при использовании художественных произведений из курса украинской литературы. Обоснована важность междисциплинарных связей этнологии и украинской литературы для формирования как этнокультурной, так и профессиональной компетентности будущего украинского филолога.

Ключевые слова: *этнология, украинская литература, междисциплинарные связи, профессиональная, этнокультурная и поликультурная компетентность.*

Summary

O.Yu.Bartashuk

Activation of Learning Ethnology by Facilities of Ukrainian Literature

The possibilities of the use of intersubject connections at the studying of ethnology in the system of professional preparation of philologists-Ukrainians are analysed in the article. In particular, the attention is concentrated on illumination of theoretical and practical aspects of activation of studying of separate themes from the ethnology of Ukraine at the use of artistic compositions from the course of Ukrainian literature. The importance of intersubject connections of ethnology and Ukrainian literature in forming ethnocultural, policultural and professional competence of personality of the future Ukrainian philologist is grounded.

Key words: *ethnology, Ukrainian literature, intersubject connections, professional, ethnocultural and policultural competence.*

Дата надходження статті: «27» лютого 2013 р.

УДК 37.018.11:371.47

А.Р.БЕКІРОВА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Сімферополь, АР Крим)*

Сімейне виховання особистості у педагогічній спадщині А.С.Макаренка

Відповідно до теми статті автор зосереджується на розгляді проблем сімейного виховання. На основі аналізу педагогічної спадщини А.С. Макаренка у статті розкриваються сутність та зміст, складові сімейного виховання особистості дитини у контексті педагогічної спадщини А.С.Макаренка. Розглянуто провідні ідеї концепції сімейного виховання А.С.Макаренка на тлі сучасних освітньо-виховних процесів. Охарактеризовано виховний потенціал сім'ї та можливості їх використання в виховному просторі загальноосвітньої школи. На основі аналізу поглядів А.С.Макаренка про сімейне виховання розроблена тематика зборів для батьків для використання в системі виховної роботи школи та з метою підвищення педагогічної культури батьків, також запропоновані рекомендації для батьків стосовно виховання дітей у родині.

Ключові слова: *А.С.Макаренко, виховання, сім'я, сімейне виховання, методи виховання, співпраця сім'ї та школи.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Формування особистості – процес багатofакторний, що в родині посідає найважливіше місце. Сучасне суспільство зазнає наслідки кризи ціннісностей, внаслідок чого в сім'ї відбуваються істотні зміни, що зумовлюють загальні

тенденції і перетворення в сучасному суспільстві. Тому проблема сімейного виховання стає найбільшою проблемою людства, адже в сім'ї народжується не лише людина, але і громадянин. Соціальна криза негативно вплинула на педагогічну культуру виховання дітей у сім'ї. Незважаючи на дискомфортність взаємовідносин батьків і дітей, як батьки, так і діти все ж таки щиро прагнуть до їх поліпшення. Батьки, як і діти, потребують любові один до одного, вони хочуть вірити і надіятися на краще майбутнє своєї родини [11, с.7]. Отже, для життя в морально здоровому суспільстві необхідно приділяти найбільшу увагу сучасній сім'ї й сімейному вихованню.

Аналіз досліджень і публікацій... Над проблемою педагогічних основ сімейного виховання дітей працювали видатні педагоги: Т.А.Куликова, П.Ф.Лесгафт, А.С.Макаренко, М.Г.Стельмахович, В.О.Сухомлинський, Т.В.Шеляг, О.Г.Харчев та ін. Серед українських вчених, які досліджували різні аспекти проблеми сімейного виховання, є Т.Ф.Алексеев, К.О.Журба, Т.В.Кравченко, Л.В.Повалій, В.Г.Постовий, О.Л.Хромова; питання взаємодії сім'ї та школи у вихованні дітей розглядалися у дослідженні О.М.Докукіної та ін.

Гуманізація життєдіяльності сім'ї і школи є необхідною передумовою побудови демократичного суспільства, саме А.С.Макаренко є причетним до наукових підходів щодо виховання гуманної особистості, педагогічних основ сімейного виховання, тому у сучасних умовах використання творчості А.С. Макаренка в процесі педагогізації батьків, методики колективного творчого виховання в педагогічному процесі сучасної школи, використання ідей А.С.Макаренка в сучасній зарубіжній педагогіці, про напрями виховання дітей у сім'ї ґрунтовно досліджують Л.В.Артемова, І.А.Зязюн, В.Г.Кремень, М.В.Левківський, Д.Т.Федоренко, О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, М.Б.Євтух, О.І.Мешко, О.І.Янкович, М.Д.Ярмаченко та ін.

Діяльність В.Е.Колбановського, Н.П.Ніжинського, В.Е.Гмурмана, М.П.Павлової була спрямована на вивчення і пропаганду макаренківської спадщини, виданню педагогічних праць Антона Семеновича і перші кроки по подальшому розвитку його ідей.

Формулювання цілей статті... **Мета статті** – проаналізувати та розкрити теоретичні аспекти сімейного виховання у педагогічній спадщині А.С.Макаренка та визначити їх практичне використання у сучасному виховному середовищі.

Виклад основного матеріалу... Сімейне виховання є основою, на якій будується розвиток і формування особистісних рис дитини. З чим вона увійде у дорослий світ, як у майбутньому складатиметься її особисте життя, професійне становлення, особисте призначення – залежить від того, як вона виховувалася у сім'ї.

Одним із знаних педагогів, що займалися проблемами сімейного виховання дітей, є Антон Семенович Макаренко. Його ім'я відоме у багатьох країнах світу, його педагогічний експеримент вивчається широко і, за словами О.М. Горького, має світове значення. Педагог-новатор одним з перших яскраво і переконливо показав залежність сімейного виховання від соціально-економічних чинників суспільства, розкрив принципову єдність завдань сімейного виховання в умовах соціалізму.

Педагогіка А.С.Макаренка багатогранна. Філософське підґрунтя педагогічної спадщини А.С.Макаренка охоплює різний спектр проблем: гуманістичні цінності як домінуючі особистісного підходу, лекції про виховання, виховання громадянина, проблема методів виховання, питання шкільного радянського виховання, про поєднання навчання з продуктивною працею, зміст і завдання сімейного виховання, про батьківський авторитет як фактор успішного виховання дітей у сім'ї, про напрями виховання дітей у сім'ї, про педагогічний такт, про різнобічний і гармонійний розвиток, педагогічну майстерність і техніку вчителя тощо.

Є думка, що сім'я є основним інститутом виховання. Все те, чому дитина навчилася в сім'ї в дитячі роки, вона зберігає упродовж всього життя. Важливість сім'ї характеризується тим, що дитина в ній знаходиться впродовж тривалого періоду свого життя.

У 20-х рр. ХХ ст. відбувалася бурхлива дискусія в українській педагогіці, об'єктом якої стала здатність сім'ї виховати дітей. Причиною дискусії була Декларація про соціальне виховання дітей, що була прийнята 1 липня 1920 р. У цьому документі розглядалося питання про закономірний процес занепаду сім'ї в соціалістичному суспільстві. Виховання і матеріальне забезпечення повинні забезпечити установи соціального виховання і, перш за все, дитячий будинок, який має бути центром нової системи виховання.

Стосовно цього цікавими є погляди про місце і значення сімейного виховання дітей видатного вченого, педагога А.С.Макаренка.

Важливість сімейного виховання відомий педагог А.С.Макаренко усвідомив не відразу. У молоді роки сім'ю він називав «залишком» рабовласницького періоду і віддавав перевагу суспільному вихованню. Про це Антон Семенович написав у своїй статті «Про шляхи суспільного виховання», вказуючи на те, що без суспільного виховання не може бути соціалістичного суспільства. Потім виховання він бачив у формі дитячого будинку. А.С.Макаренко вважав, що

тільки в такій формі виховання у дітей буде здорове дитинство, вони підтримуватимуть зв'язок з батьками, знатимуть, де працюють батько і мати, не будуть обмежені в батьківській турботі й ніжності [8].

Згодом він переконався, що сім'я має бути колективом, де діти отримують перше виховання, яке, разом із суспільним вихованням, впливає на правильне формування і розвиток особистості дитини. А.С.Макаренко казав про те, що тільки в сім'ї, де батьки вважають себе частиною суспільства, працюють на благо цього суспільства, відбувається процес правильного виховання дітей [3, с.123]. Досвід минулого засвідчує, що разом з певними набутками сім'я багато втратила зі своєї педагогічної системи виховання особистості.

У вихованні підростаючого покоління багато неприємностей спочатку виникають в сім'ї. Це добре усвідомлював А.С.Макаренко, саме тому написав художньо-публіцистичний твір «Книга для батьків», який є своєрідною енциклопедією сімейного виховання.

Звернувши увагу на розуміння сім'ї в радянському суспільстві, Антон Семенович спирався на основи своєї педагогічної концепції: «Сім'я – первинний колектив, де усі є рівноправними членами, зі своїми функціями і обов'язками» [5, с.13]. «Дитина – не «об'єкт балощів» або батьківських «жертв», а в міру своїх зусиль учасник загального трудового життя сім'ї. Добре, щоб діти в сім'ї постійно відповідали за певну роботу, за її якість, а не тільки відгукувалися на разові прохання і доручення» [6, с.27]. Дітям необхідно давати довготривалі доручення, з метою виховання у дітей відповідальності перед батьками, а згодом і перед суспільством. Отже, з ранніх років в сім'ї дитина залучається до майбутньої господарської діяльності.

Головним «секретом» успіху він вважав чесне виконання громадянського обов'язку батьками перед суспільством. На дітей впливає і поведінка батьків, їх особистий приклад, вчинки, відношення до людей, до праці, до речей, їх взаємовідносини між собою – усе це формує їх особистість. Сучасна родина і сьогодні є життєдайним джерелом для спраглих, що наснажує і надихає прийдешні покоління на все Добре, Розумне і Вічне у світі [11, с.7]. Тому зрозуміло, що виховання дітей – досить тяжка та відповідальна справа, яка потребує насамперед виховання самих батьків, надання їм допомоги у цій справі шляхом консультування, бесід, психолого-педагогічної підтримки тощо.

Звернувши свою увагу на ці питання, А.С.Макаренко створює своєрідну азбуку для батьків. Його праці «Лекції про виховання» і «Книга для батьків» були прочитані по всесоюзному радіо у другій половині 1937 р. в циклі «Педагогічна пропаганда для батьків». У цих працях були розглянуті такі проблеми як-от: загальні умови сімейного виховання, виховне призначення структури сім'ї і специфіка виховання однієї дитини, сімейний колектив і його особливості, місце складу сім'ї, авторитет батьків у вихованні дітей, статеве виховання дітей, взаємозв'язок виховання в сім'ї і школі та багато інших.

«У 1940 р. було опубліковано сім лекцій у «Вчительській газеті». 19 вересня 1940 р. дві лекції одночасно були опубліковані і в газеті «Известия» – «Виховання в праці», «Про батьківський авторитет». Метою лекцій було допомогти батькам навчитися думати над своїми сімейними проблемами, навчитися бачити особливості своєї сім'ї, навчитися робити зі своїх спостережень правильні висновки» [1, с.412]. Як і будь-яка справа, виховання не можливе без деяких педагогічних знань. Це допоможе батькам перевірити свій досвід, свою практику, допоможе знайти у виховній роботі можливі помилки.

«У середині 1936 р. він взявся за написання твору «Книга для батьків» у Києві. Влітку 1937 р. деякі розділи були вже закінчені. 1937 р. – опубліковані уперше в журналі «Червона новина», в цьому ж році книга вийшла окремим виданням у видавництві «Художня література». Книга мала бути в чотирьох томах, тому в перший том увійшли не усі напрацювання педагога» [1, с.412]. У роботі «Сім'я і виховання дітей» А.С.Макаренко ставить питання про батьківську любов і ніжність. У батьківському вихованні має бути «почуття міри» або «середину» [3; 10]. Так само А.С.Макаренко відстоював ідею дотримання строгості в питаннях виховання у поєднанні з повагою особистості дитини. Він підкреслював: «Педагог, батьки повинні відчутти середину між повагою, любов'ю і дисципліною, суворістю, вимогливістю. Почуття «середини» повинно стати принципом виховання» [1, с.413]. Антон Семенович розповідає про значення принципу виховання єдності поваги до особистості зі справедливою вимогою.

Загалом, погляди Антона Семеновича Макаренка на важливість сімейного виховання у формуванні особистості дитини змінювалися упродовж його педагогічної діяльності. Важливим є те, що вони змінилися не лише внаслідок соціально-економічних перетворень в суспільстві, але і в результаті набуття практичного досвіду, втілення своїх ідей на практиці. Усвідомивши це, педагог узагальнив і систематизував свої погляди у фундаментальному творі «Книга для батьків», який представляє інтерес як науковий, так і практичний, адресований водночас вчителям і батькам.

Особливе місце в педагогічних творах А.С.Макаренка другої половини 1930-х рр. займала проблема виховання дітей в сім'ї і школі.

М.П.Павлова відмічає, що методика сімейного виховання, яка розкрита в працях А.С.Макаренка, – тема великої книги. «Знання виховного процесу загалом полегшує батькам справу виховання, але не можна заперечувати особливих труднощів у сімейному вихованні. Проте батьки не можуть виправдовувати свої невдачі у вихованні, посилаючись на ці труднощі» [9, с.119].

«Там, де ви «торкаєтеся» особистості дитини, там ви не можете проявляти ваші почуття, ваше обурення, вашу думку без міри. Так виховувати дітей, щоб вони не крали, – це найбільш легка справа. Набагато важче виховати характер: сміливість, уміння керувати своїми почуттями, уміння долати перешкоди [3, с.467]. На думку В.Г.Постового, головне – рівень психолого-педагогічної культури батьків, культури батьків і вчителів, а потім усього іншого – матеріальних умов життя, стану здоров'я дитини і батьків, організації виховання дітей у школі та найближчому соціальному середовищі. Процес виховання дітей значною мірою регульований насамперед батьками та усіма соціально-педагогічними умовами, в яких духовно, морально й фізично зростає дитина, стає особистістю з усіма її соціальними, світоглядними, психологічними та діяльними ознаками [11, с.9]. Тому у сімейному вихованні водночас відбувається виховання як дітей, так і батьків. Рівень культури батьків створюють умови, де дитина відчуває любов до себе, де мама і тато посправжньому піклуються про здоров'я і розвиток своєї дитини.

Зменшення кількості дітей у родині негативно позначається не тільки на вирішенні демографічних проблем в масштабі країни, й на дефіциті спілкування в сім'ї і навіть на майбутньому матеріальному та моральному благополуччі. На думку А.С.Макаренка, в сім'ї має бути декілька дітей. Це не дає можливості розвитку у дитини егоїстичних рис, зате дає можливість організації спільної діяльності і взаємодопомоги між різновіковими дітьми, розвитку якості колективіста. Вже в ті роки А.С.Макаренко зумів передбачати небезпеку сильної зміни структури сім'ї – виникнення великої кількості однодітних сімей – і у зв'язку з цим підкреслював: «виховання єдиного сина або дочки набагато важче, ніж виховання декількох дітей. Навіть, якщо сім'я зазнає деякі матеріальні труднощі, не можна обмежуватися однією дитиною» [3, с.280].

А.С.Макаренко підкреслював необхідність виховання дітей у праці. «Трудова підготовка, виховання трудової якості людини – це підготовка і виховання не лише майбутнього доброго або поганого громадянина, але і виховання його майбутнього життєвого рівня, його добробуту» [4, с.396]. У його педагогічній системі праця виділена як найбільш дієвий засіб виховання дітей в сім'ї.

Але в сім'ї дитині неможливо дати кваліфікаційне трудове виховання, тому «кваліфікацію хлопчик або дівчинка отримує в якій-небудь суспільній організації: в школі, на заводі, в установі, на курсах» [4, с.398]. При цьому батьки не повинні забувати про те, що початкова трудова підготовка в сім'ї має найважливіше значення для вибору майбутньої кваліфікації.

Педагог вважав, що питання, на яке треба також звернути пильну увагу, – це питання про мету виховання. У деяких сім'ях можна спостерігати повну бездумність в цьому питанні: просто живуть поруч батьки і діти, і батьки сподіваються на те, що все вийде само [6, с.60–62]. Батьки повинні чітко усвідомлювати, що конкретно вони хочуть виховувати у своїй дитині. Отже, вони повинні спиратися не лише на свої інтереси, але і на інтереси і вимоги суспільства, тому що батьки виховують майбутніх членів суспільства і громадян держави.

Педагог вважав, що сім'я має бути колективом, в якому батько і мати мають рівні права, вплив і авторитет. Батьки повинні стати прикладом для своїх дітей, розуміти мету виховання. Тому, що саме в сім'ї діти отримують правильне виховання. Це твердження не втратило своєї актуальності на сучасному етапі, оскільки має важливе виховне значення, є дієвим та корисним.

На думку А.С.Макаренка, основним принципом сімейного виховання є «почуття міри в любові і суворості, в ніжності і в суворості» [2, с.466]. Уміння нормувати ніжність і суворість у вихованні дітей в сім'ї є необхідним не лише в дошкільному віці, але і в шкільні роки дитини. А.С.Макаренко не мав на увазі під суворістю гнів і істеричний крик. Він говорив, що «суворість має бути тільки тоді, коли вона не має ніяких ознак істерики» [3, с.460]. Крик свідчить про безпорадність батька, його некомпетентності в питаннях виховання дітей, нарешті дитина в таких умовах ховається від спілкування.

Головною порадою А.С.Макаренка про виховання дітей, на наш погляд, є: «Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з ним розмовляєте, або повчаєте його, або наказуєте йому. Ви виховуєте його кожен мить вашого життя, навіть тоді, коли вас немає удома» [3, с.347]. З ним слід погодитися стосовно цього, як спілкування учителя охоплює урок і виходить за його межі, так і батьки виховують своїх дітей постійно в присутності і у відсутності.

А.С.Макаренко стверджував, що правильно виховувати дитину набагато легше, ніж потім перевиховувати [7]. Педагог вважав, що однією з умов виховання має бути справжній авторитет, тому в творі «Книга для батьків» він розкриває види неправильного авторитету.

Виховання дитини – це важливе питання, яким повинні займатися і сім'я, і школа у співпраці. Воно не може покладатися «на плечі» однієї із сторін, тому що гарне виховання – це спільна взаємодія і взаємодопомога сім'ї і школи.

Допомога батькам з боку школи можлива тільки тоді, коли школа є єдиним цілим колективом, що знає, чого вона вимагає від учнів, і що впевнено використовує ці вимоги [3, с.506].

Спільна мета сім'ї і школи – виховувати всебічно гармонійно розвинену особистість, яка здатна реалізувати себе в професійному, суспільному і сімейному аспектах. Основною формою роботи учителя з батьками є класні батьківські збори. Батьківські збори – форма аналізу, осмислення на основі даних педагогічної науки і досвіду виховання.

Аналізуючи праці А.С.Макаренка про сімейне виховання нами була розроблена тематика зборів для батьків для використання в системі виховної роботи школи та з метою підвищення педагогічної культури батьків:

Тема 1. Взаємодія школи і сім'ї у вихованні дітей. Взаємовідносини між учнями, батьками і школою. Актуалізація проблем виховання дітей в школі і сім'ї. Спільна робота школи і сім'ї.

Тема 2. Вплив авторитету і особистого прикладу батьків на виховання дітей. Розкрити поняття правильного авторитету, поняття і види неправильного авторитету. Вплив особистого прикладу батьків.

Тема 3. Заохочення і покарання як методи виховання. Методи виховання. Роль заохочення і покарання в сімейному вихованні. Успішність застосування заохочення. Значення покарання у вихованні дітей в сім'ї.

Тема 4. Праця і гра в житті дитини. Особливості гри в молодшому шкільному віці. Єдність ігрової і трудової діяльності дитини. Розвиток працьовитості. Позитивне відношення до праці в сім'ї і школі.

Тема 5. Виховання свідомої дисципліни молодших школярів. Виховання у дітей вимогливості до себе, дисциплінованості. Єдині дії школи і сім'ї у вихованні дисципліни молодшого школяра.

Тема 6. Виховання в сім'ї культурних навичок. Сім'я як джерело формування культурних навичок. Форми культурного виховання в сім'ї. Приклад батьків у вихованні культурних навичок.

Тема 7. Виховання інтересу до читання у дітей молодшого шкільного віку. Книга і її роль в житті школяра. Домашня бібліотека. Спільне читання книги в сім'ї. Виховання дбайливого відношення до книги.

Аналізуючи погляди А.С.Макаренка про сімейне виховання, нами були розроблені й запропоновані рекомендації для батьків стосовно виховання дітей у родині:

1. Поважайте дитину як особистість!
2. Зберігайте доброзичливу емоційну атмосферу в родині.
3. Переконайте дитину в необхідності підтримки здоров'я, розвитку необхідних для цього навичок.
4. Не сваріть і не карайте дитину обмеженням її активності (не забороняйте гуляти разом з іншими дітьми на свіжому повітрі).
5. Розвивайте і підтримуйте інтерес дитини до навчання.
6. Заохочуйте в успіхах, не акцентуйте увагу на невдачах у навчанні.
7. Не вимагайте попри все тільки високих результатів і оцінок.
8. Суворо дотримуйтеся режиму дня.
9. Поясніть, як важко отримувати нові знання і розкривати свої здібності.
10. Сприяйте формуванню гармонійних взаємовідносин між членами сім'ї.
11. Не обмежуйте дитину в активності, ініціативності і креативності.
12. У виборі стилю спілкування потрібно орієнтуватися на демократичні, паритетні стосунки.
13. Виховне середовище сім'ї повинне позитивно впливати на формування і розвиток дитини.
14. Мікроклімат в сім'ї повинен сприяти вихованню поважного ставлення до батьків і кожного її члена.
15. Не очікуй, що твоя дитина буде як ти. Допоможи їй стати не тобою, а собою.

Висновки... Отже, зі вступом дитини до школи сімейне виховання не втрачає свого значення у тому випадку, якщо воно погоджене з виховною роботою школи. Воно підкріплює, доповнює шкільне виховання, розширює його тим, що стосується сторін, які неможливо зачепити в школі. Запорука успіху – ця тісна взаємодія сім'ї і школи.

Загалом, у працях А.С.Макаренка простежуються ґрунтовні засади щодо вирішення питань дітей в сім'ї, і водночас запропонована система методів і засобів сімейного виховання, структура і культура сім'ї і взаємовідносини батьків і дітей. Ідеї А.С.Макаренка про виховання дітей у сім'ї, використання його методики виховання в педагогічному процесі сучасної школи, в процесі педагогізації батьків, остоточні, та не викликають сумнівів.

Отже, слід зазначити, що спадщина А.С.Макаренка – феномен світового освітньо-виховного процесу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Демченко О. П. Практикум з історії педагогіки : навч.-метод. посіб. для викладачів історії педагогіки, на допомогу студентам педагогічних ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять / О. П. Демченко. – К. : Слово, 2012. – 432 с.
2. Зверева О. Л. Семейная педагогика и домашнее воспитание / О. Л. Зверева. – М. : Сфера, 2005. – 200 с.
3. Макаренко А. С. Общие условия семейного воспитания / А.С. Макаренко // Избранные произведения : в 3 т. – К., 1984. – Т. 3. – 460 с.
4. Макаренко А.С. О воспитании / [А. С. Макаренко ; сост. и авт. вступ. статьи В. С. Хемендик]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Политиздат, 1990. – 415 с.
5. Макаренко А. С. Книга для родителей / А. С. Макаренко. – М. : Педагогика, 1988. – 304 с.
6. Макаренко А. С. Книга про батьків. Лекції про виховання / А. С. Макаренко. – К. : Радянська школа, 1973. – 340 с.
7. Макаренко А. С. О родительском авторитете / А. С. Макаренко // Педагогические сочинения : в 8-ми т. – М. : Педагогика, 1984. – Т. 5. – 404 с.
8. Макаренко А.С. Педагогические сочинения : в 8 т. / А. С. Макаренко. – М. : Педагогика, 1984. – Т. 4. – 399 с.
9. Павлова М. П. Педагогические воззрения А. С. Макаренко / М. П. Павлова. – М. : Трудрезервиздат, 1956. – 242 с.
10. Развитие идей А. С. Макаренко в теории и методике воспитания / под ред. В. М. Коротова. – М. : Педагогика, 1989. – 320 с.

Аннотація

А.Р.Бекирова

Семейное воспитание личности в педагогическом наследии А.С. Макаренко

В соответствии с темой статьи автор сосредотачивает свое внимание на рассмотрении проблем семейного воспитания. На основе анализа педагогического наследия А.С.Макаренко в статье раскрываются сущность и содержание, составляющие семейного воспитания личности ребенка. Рассмотрены ведущие идеи концепции семейного воспитания А.С.Макаренко на фоне современных образовательно-воспитательных процессов. Охарактеризован воспитательный потенциал семьи и возможности его использования в воспитательном пространстве общеобразовательной школы. На основе анализа взглядов А.С.Макаренко на семейное воспитание разработана тематика собраний для родителей для использования в системе воспитательной работы в школе с целью повышения педагогической культуры родителей и предложены рекомендации для родителей по вопросам воспитания детей в семье.

Ключевые слова: А.С.Макаренко, воспитание, семья, семейное воспитание, методы воспитания, сотрудничество семьи и школы.

Summary

A.R.Bekirova

Family Upbringing of Personality in the Pedagogical Inheritance of A.S.Makarenko

In accordance with the theme of the article, the author concentrates her attention on consideration of problems of family upbringing. On the basis of analysis of pedagogical inheritance of A.S.Makarenko the essence and content which are constituents of family upbringing of personality of child are revealed in the article. The leading ideas of the conception of family upbringing of A.S.Makarenko are considered. Educating potential of family and possibility of its using in educator space of general school is described. On the basis of analysis of A.S. Makarenko's views to family upbringing the subjects of training for parents for the use in the system of educating work at school and with the aim to increase pedagogical culture of parents is worked out, the recommendations for parents as for the questions of education of children in the family are offered.

Key words: A.S.Makarenko, upbringing, family, family upbringing, methods of upbringing, collaboration of family and school.

Дата надходження статті: «4» лютого 2013 р.